

Egil Kraggerud: *Latinske tekster i Norge mellom 1152 og 1230: en tekstkritisk samling med norske parallelloversettelser*, bind 1–2, Instituttet for sammenlignende kulturforskning/Novus forlag 2023

OMTALE VED VEMUND BLOMKVIST

Professor emeritus Egil Kraggerud ga i 2023 ut et stort verk med latinske tekster fra norsk middelalder, *Latinske tekster i Norge mellom 1152 og 1230*. Verket består av to bind, det første bindet består av et forord, innledning til de enkelte skrifter (totalt tolv) fulgt av en tospråklig utgave av skriftene, med tekst på latin og norsk på motstående sider. Så vel den latinske teksten som den norske oversettelsen er Kraggeruds verk, selv om han naturligvis har benyttet eldre tekstutgaver og er i dialog med dem. Den norske oversettelsen har han utarbeidet spesielt med henblikk på å hjelpe leseren av latinen. Den er derfor det vi kan kalle tekstnær. Dette grepet gjør at mange ting som i en enspråklig tekstutgave måtte bli behandlet i en kommentar, her indirekte kan behandles i oversettelsen, ved at leseren ser løsningen utgiveren har valgt. Det andre bindet er et kommentarbind. Det inneholder innledningsstoff og detaljerte kommentarer til de enkelte skriftene.

Kommentarbindet gir leseren mange redskaper for å tolke og studere tekstene. Der det er behov for det, innledes kommentaren av et sammendrag av skriftet, kapittel for kapittel. Kommentaren er interessant fordi den ikke bare oppklarer de språklige problemene som gjenstår, men også følger ord fra den klassiske latinen (og noen ganger fra gresk) gjennom de latinske bibeloversettelser og kirkefedres bruk og videre inn i vår middelalder. Slik er kommentaren en rik kilde til å studere ord i kontekst, og gir et levende bilde av det enkelte ords utvikling. Her ligger det en spennende form for idehistorie.

Hvilke skrifter omfatter verket? Her vil jeg særlig fremheve de to Olavskriftene, det korte *Passio Olavi*, om Olavs liv og martyrium, og *Miracula Beati Olavi*, den lange samlingen med undere tilskrevet helgenkongen. Ytterligere to helgenlegender er med; Sunniva-legenden og Halvard-legenden. En annen sjanger er de historiske skrifter. Her er det mest omfangsrike skriftet Theodoricus' *De antiquitate regum Norwagiensium* (ca. 1180), som Kraggerud knytter til Tore den vikværske, som endte som erkebiskop i Nidaros. Til denne gruppen hører også *De profectioe Danorum in*

Hierosolyman om en reise til Jerusalem fra Norden knyttet til det tredje korstog på slutten av 1100-tallet, og *Historia Norwegie*, som etter en geografisk innledning følger Norgeshistorien frem til Olav Haraldsson, men som avbrytes da denne drar hjem til Norge fra England i 1015. Samlingen omfatter også viktige historiske dokument, som Magnus Erlingssons kroningsed (1163 eller 1164) og det som kalles hans privilegiebrev, en slags utvidet kroningsed som vel ble avlagt da Magnus var nådd konfirmasjonsalderen. Samlingen avsluttes med tre Olavshymner, *Lux illuxit letabunda*, *Postquam calix Babylonis* og *Veneremur sanctum istum*.

Her er det altså et stort mangfold som Kraggerud har gjort tilgjengelig for et større publikum samtidig som han også har drevet forskningen fremover. Som en smaksprøve fra boka vil jeg gjengi hymnen *Postquam calix Babylonis*. Det er som Kraggerud sier en kuriøs utvekst av den rike Olavstradisjonen, og er sannsynligvis skrevet av en norsk geistlig. Den er belagt fra begynnelsen av 1300-tallet. Tidligere kommentatorer har i denne hymnen ikke sett stort annet enn svulstig retorikk. Kraggerud gir imidlertid forfatteren anerkjennelse for hans fortrolighet med Vulgata og hans evne til å appellere til brukeren av hymnen med et arsenal av bibelske allusjoner og ordspill. Den kan her gi et inntrykk av Kraggeruds fine og tekstnære oversetterteknikk.

vemund.blomkvist@teologi.uio.no

<p>1 Postquam calix Babylonis illudentis fel draconis ebulliuu penitus, olla feruet aquilonis oleo deuotionis per Olauum celitus.</p>	<p>Etter at Babylons kalk til fulle hadde tømt ut den forføreriske slanges galle, syder Nordens gryte med gudfryktighetens olje gjennom himmelens vilje takket være Olav.</p>
<p>2 Fert oliue florem auis, requiescit Noë nauis montibus Armenie; cum Olauo flat süauis spirans nardus; celi clauis adplicat Noruegie.</p>	<p>Duen bringer olivenbladet, Noas ark kommer til hvile på Armenias fjell; med Olav ånder den deilige nardus; himmelens nøkkel når frem til Norge.</p>

3

Rex Olaue, qui regium
nomen habes egregium
unctionis,
cuius nomen est oleum
effusum per aculeum
passionis;

4

rex Olaue, nos exaudi
assistantes tue laudi
omni quarta feria,
quia tui tunc agonis
et felicitatis passionis
colitur memoria.

5

Christi martyr, hanc cohortem,
pro qua subiisti mortem,
iunge celi ciuibus;
delictorum nos a fece
tua purga sancta prece
cunctis et a sordibus.
Amen.

Du, Kong Olav, hvis herlige og kongelige
navn hentyder til salvelse, du hvis navn er
utgytt ved lidelsens brodd,

deg ber vi, kong Olav, bønhør oss når vi tar
del i din lovprisning hver onsdag, for det er
dagen da minnet holdes i hevd om din
døds-kamp og velsignede lidelse.

Foren du, Kristi martyr, denne flokk som du
har lidd døden for, foren du oss med
himmelens borgere. Rens oss fra syndenes
berme og all smuss med din hellige forbønn.
Amen.